

Hundra år till jämställda pensioner?

En rapport från SEB, mars 2021

SEB

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund	4
Sammanfattning	5
100 år till jämställda pensioner om inget förändras	6
Utjämnad förvärvsfrekvens ger jämställda pensioner om 89 år	8
Lika mängd deltidsarbete ger jämställda pensioner om 84 år	10
76 år till jämställda pensioner om kvinnor och män har både samma förvärvsfrekvens och andel deltidsarbetande	12
Vad krävs för jämställda pensioner 2030?	13
Kan kvinnor spara ikapp till männens pensionsnivå?	15
Reformer för jämställda pensioner	18
Slutsatser	25
Metodappendix	26

Inledning

Jämställdhet och kvinnors ”lika rätt till ekonomiska resurser” är en del av FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030 och en hörnsten för att uppnå ett hållbart samhälle. För att målet ska uppfyllas krävs att också kvinnors pensionsinkomster är i nivå med mäns. Dit verkar det dock vara långt.

Kvinnor äger och tjänar mindre än män vilket leder till lägre livsinkomster och till slut lägre pension. Visst minskar skillnaderna – men enligt den analys som SEB låtit göra med SCB:s inkomstatistik för dagens utvecklingstakt, blir kvinnliga och manliga pensionärens inkomster lika stora först om 100 år. Ingen enskild åtgärd verkar kunna förändra utvecklingen tillräckligt för att målet ska nås inom rimlig tid. Snarare krävs det ett batteri av åtgärder från både individen och samhällets olika aktörer. En kombination av privat sparande och politiska reformer kan göra stor skillnad.

Det finns en rad möjliga förändringar på olika nivåer som snabbare kan höja kvinnors pensioner men det kommer kräva fler och mer samordnade förändringar av politiken, arbetsmarknadens partner, försäkrings- och finansbranschen och individen.

I grunden finns det tre vägar som leder till mer jämställda pensioner: omfördelning av befintliga resurser till kvinnor, utökad möjlighet för fler arbetade år för kvinnor och högre sparande för kvinnor. För sparandet behövs verktyg som gör det realistiskt för kvinnor att höja sina pensioner utan att pensionssystemets finansiella hållbarhet och drivkrafter för arbete kompromissas bort. Ett sådant verktyg är ”Pensionslyftet” – SEB:s förslag om en ny sparform riktad till personer med låga och normala inkomster.

Att få dessa bitar på plats är viktigt för pensionsnivåerna i allmänhet men det är också centralt för att åstadkomma jämnare pensioner mellan män och kvinnor. Det duger inte att fortsätta hävda att frågan är viktig, samtidigt som konkreta åtgärder uteblir. Vilken avvägning och vilka steg som bör göras för att förbättra prognosen för jämställda pensioner är en samhällsdebatt som förtjänar mer uppmärksamhet.

Jens Magnusson
Privatekonom, SEB

Bakgrund

Skillnaderna mellan mäns och kvinnors pensioner fanns när pensionsreformen genomfördes för 20 år sedan och kommer sannolikt bestå under lång tid – även om både arbetsliv och samhällsstrukturer skulle förändras i en mer jämställd riktning. Samtidigt finns på både individ- och samhällsnivå ett stort intresse av att höja kvinnors pensioner. Jämställdhet, och i synnerhet kvinnors ”lika rätt till ekonomiska resurser”, är en del av FN:s Agenda 2030 (mål 5.A), och det är även ett uttalat mål för riksdagens pensionsgrupp.

Idag är skillnaderna i pension mellan kvinnor och män större än löneskillnaderna. Det beror på en rad faktorer, där löneskillnaderna är en del men där även exempelvis kvinnors större andel deltidsarbete och männens något högre förvärvsfrekvens påverkar. Trots att Sverige har Europas högsta sysselsättningsgrad för kvinnor, så arbetade 31 procent av kvinnorna deltid 2019 – att jämföra med 10 procent av männen. Mäns högre avsättningar till tjänstepension, framförallt bland höginkomsttagare, får också stor påverkan över tid.

Pensionerna speglar ett ojämnt arbetsliv där de yrken som domineras av kvinnor har lägre löner. Samtidigt gör garantipensionen, taket i det allmänna pensionsystemet och den s.k. barnårsrätten att skillnaderna mellan män och kvinnor reduceras en del. Barnårsrätt innebär att den förälder som tjänar minst får extra pengar till sin pension under barnets fyra första levnadsår. Inget liknande finns inom tjänstepensionen, som är helt individuell och där skillnaderna mellan könen är stora.

I syfte att synliggöra utmaningarna och möjligheterna kopplade till dessa frågeställningar har SEB undersökt utvecklingen mot jämställda pensioner genom att beställa och analysera inkomststatistik från SCB. De individer som omfattas av statistiken är födda mellan 1938 och 1951 och var folkbokförda i Sverige 2019. Analysen bygger huvudsakligen på deras årsinkomst vid 68 års ålder – baserat på att anställningsskyddet sträckte sig till 67 års ålder under den undersökta perioden (från och med 2020 sträcker sig anställningsskyddet till 68 år), och att de allra flesta vid den åldern gått i pension. Den mest centrala frågan vi vill besvara är när kvinnliga och manliga pensionärs inkomster blir lika stora om vi antar att de senaste årens utveckling fortsätter framöver?

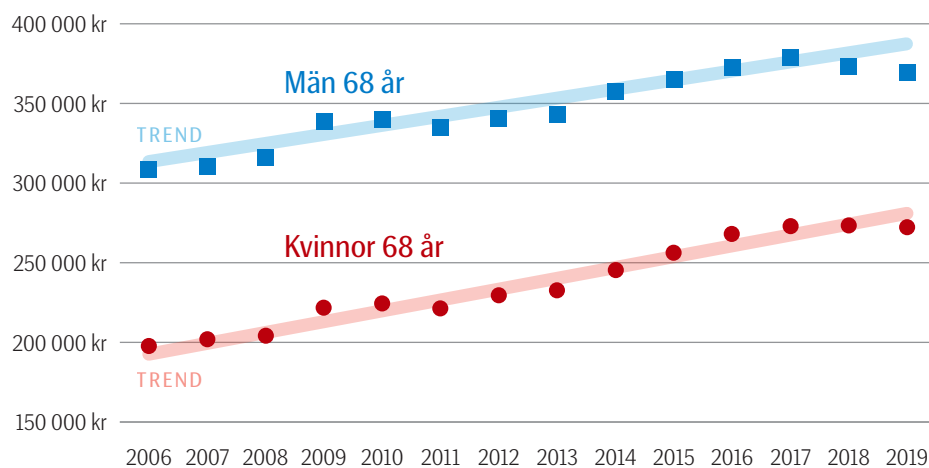
Sammanfattning

- Om de senaste årens utvecklingstakt bibehålls kommer inkomstgapet mellan kvinnliga och manliga pensionärer att slutas om 100 år.
- Om kvinnor framöver skulle ha samma förvärvsfrekvens som män sluts gapet om 89 år – en förbättring, men långt ifrån tillräcklig.
- Om kvinnor jobbar deltid i samma utsträckning som män sluts pensionsgapet om 84 år – en jämställd fördelning av deltidsarbetet räcker alltså inte heller för att uppnå jämställda pensioner inom rimlig tid.
- Om kvinnor skulle ha både lika förvärvsfrekvens och mängd deltidsarbete som män är tiden till jämställda pensioner fortfarande 76 år.
- För att sluta inkomstgapet och uppnå Agenda 2030:s mål om jämställdhet måste pensionerade kvinnors årsmedelinkomst öka med 9 151 kronor mer än mäns för varje årskull som går i pension fram till och med 2030. Detta utöver den förväntade inkomstökningen, som alltså är diskonterad i beräkningen.
- Det krävs flera och samordnade åtgärder och reformer från samhällets aktörer för att inom rimlig tid uppnå jämställda pensioner.
- Ett pensionsinriktat och av samhället subventionerat sparande vore en viktig pusselbit för att påskynda processen mot jämställda pensioner. Ett sådant sparande är "Pensionslyftet" – SEB:s förslag om en ny sparform riktad mot personer med låga och normala inkomster.

100 år till jämställda pensioner om inget förändras

När kvinnor födda 1951 fyllde 68 år 2019 var deras årsmedelinkomst 272 676 kr. Det är 75 281 kronor (38 procent) högre än när kvinnorna födda 1938 fyllde 68, år 2006. Motsvarande ökning för män är 60 896 kronor (20 procent), från 308 587 kronor till 369 483 kronor. Samtliga värden är inflationsjusterade till 2019 års värde.

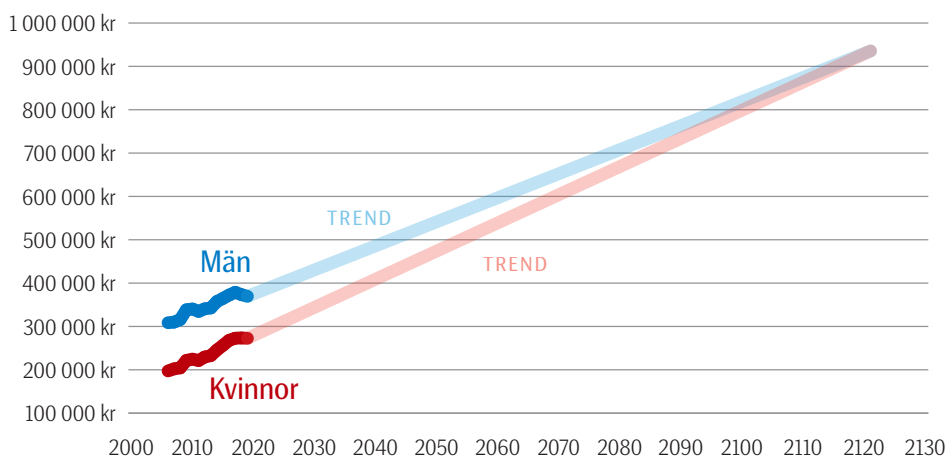
Årsmedelinkomst för årskullarna 1938-1951

Figur 1 Sammanräknad förvärvsinkomst (medelvärde) vid 68 års ålder för årskullarna 1938-1951, inflationsjusterad till 2019 års penningvärde. Trendlinjer uträknade genom regressionsanalys.

Utvecklingen pekar mot att kvinnliga och manliga pensionärer en dag kommer att ha samma inkomster, men utjämningen går långsamt. Varje successiv årskull kvinnor knappar in på jämnåriga mäns inkomster med 995 kronor. Det innebär att inkomstgapet kommer att slutas först om 100 år, år 2121, när de kvinnor som föds år 2053 når pensionsålder.

Jämställda inkomster bland pensionärer år 2121

Figur 2 Sammanräknad förvärvsinkomst (medelvärde) vid 68 års ålder för årskullarna 1938-1951, inflationsjusterad till 2019 års penningvärde. Extrapolerade trendlinjer framtagna genom linjär regressionsanalys.

De årskullar som trendlinjen bygger på kan sägas ha levt mindre jämställda liv än de som idag är mitt i arbetslivet, och kurvan kan tänkas vända uppåt när mer jämställda generationer går i pension. Samtidigt har de årskullar som studeras här också genomlevt stora jämställdhetsreformer och förskjutningar mot ökad jämställdhet, och de har haft en internationellt sett mycket hög förvärvsfrekvens bland kvinnor.

Utvecklingstakten ska inte tolkas som en pensionsprognos för framtiden – en sådan måste bygga på utvecklingsscenario för en lång rad faktorer för de som idag är mitt i arbetslivet eller i början av det. Men sammanställningen ger intressant information om hur utvecklingstakten ser ut. Och den manar till ödmjukhet inför målet om jämställda pensioner. I den takt jämställdhetsutvecklingen sker i de grupper som hittills gått i pension, framstår målet om jämställda pensioner som avlägset.

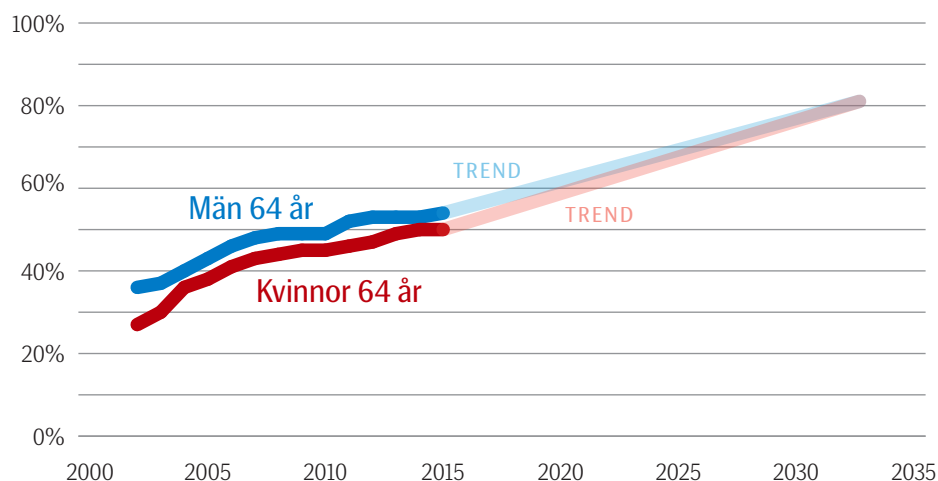
Detta väcker frågan om vilka förändringar som skulle kunna göra att målet om jämställda pensioner uppfylls tidigare.

Utjämnad förvärvsfrekvens ger jämställda pensioner om 89 år

Förvärvsfrekvensen (hur stor andel av olika grupper som ägnar sig åt förvärvsarbete) vid 64 års ålder ökar med varje årskull bland både män och kvinnor. Kvinnor förvärvsarbetar i något lägre utsträckning än män, men skillnaden avtar förhållandevis snabbt. År 2006 arbetade 27 procent av kvinnorna vid 64 års ålder. Tretton år senare hade andelen ökat med 23 procentenheter, till 50 procent. Motsvarande ökning för män är 18 procentenheter, från 36 till 54 procent.

En trendlinje (beräknad genom linjär regressionsanalys) för förvärvsfrekvensen visar att män och kvinnor baserat på utvecklingen i dessa grupper skulle förvärvsarbete i lika hög utsträckning först år 2033. Detta är ett viktigt steg på vägen mot jämställda inkomster för pensionärer, men det räcker inte.

Andel förvärvsarbetande i populationen i årskullarna 1938-1951

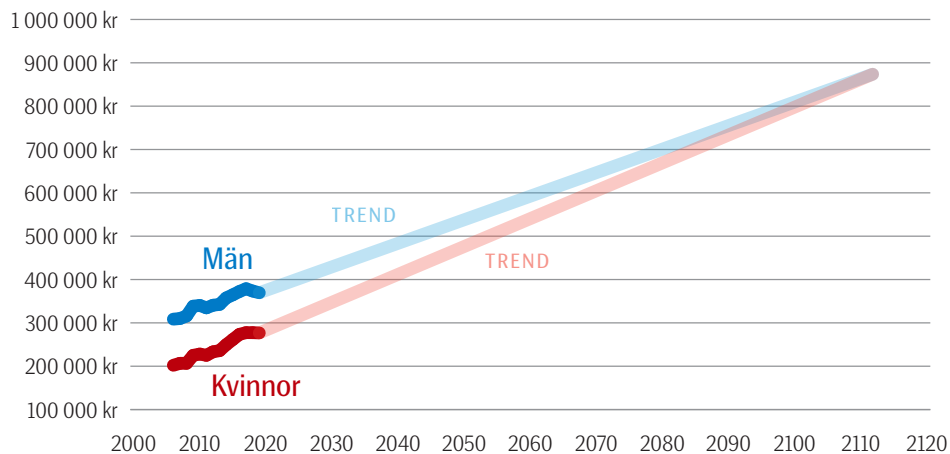

Figur 2 Andel förvärvsarbetande i populationen vid 64 års ålder i årskullarna 1938-1951. Extrapolerade trendlinjer framtagna genom linjär regressionsanalys.

Om vi antar att kvinnorna i årskullarna 1938–1951 skulle ha haft samma förvärvsfrekvens som jämnåriga män, så skulle det höja deras årsmedelinkomst vid 68 års ålder med i snitt 4 051 kronor, ca 2 procent, relativt det faktiska utfallet. Skillnaden är betydande, men har samtidigt måttlig inverkan på när jämställda pensioner uppnås. En trendlinje för resultaten i detta scenario ger vid handen att jämställda pensioner skulle uppnås om 89 år, alltså elva år snabbare än om förvärvsfrekvensen lämnas oförändrad.

Jämställda inkomster 2110 om förvärvsfrekvensen hade varit lika

Scenario 1 Om kvinnor hade samma förvärvsfrekvens som män – sammanräknad förvärvsinkomst (medelvärde) vid 68 års ålder för årskullarna 1938-1951, inflationsjusterad till 2019 års penningvärde. Extrapolerade trendlinjer framtagna genom linjär regressionsanalys.

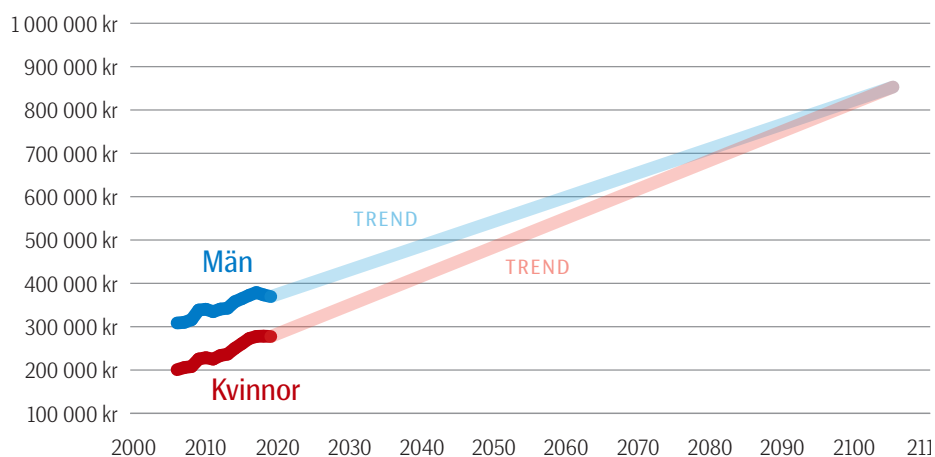
Lika mängd deltidarbete ger jämställda pensioner om 84 år

Kvinnor arbetar deltid i högre utsträckning än män, frivilligt eller ofrivilligt. Ungefär 30 procent av alla sysselsatta kvinnor arbetar deltid, medan endast ca 10 procent av männen gör det enligt SCB:s AKU-undersökningar.

Deltidsarbete har stor påverkan på pensionen. Att arbeta deltid 50 procent under 10 år av arbetslivet minskar pensionen per år med 10 till 13 procent, enligt ett räkneexempel som Pensionsmyndigheten har tagit fram. Tidigt och ofrivilligt deltidarbete har signifikant påverkan på pensionen jämfört med att gå ned på deltid sent i arbetslivet. Sådant deltidarbete kan bero på avsaknaden av heltidsarbete, tjänstehyvlning och vård av barn. Den s.k. barnårsrätten ger samtidigt den förälder som tjänar minst även extrapengar till sin pension under barnets första fyra år.

Diagrammet nedan visar ett scenario där kvinnor i årskullarna 1938–1951 har deltidarbetat i samma utsträckning som män, d.v.s. att andelen som deltidarbetat är 10 procent. De kvinnor och män som deltidarbetar antas ha gjort det på 50 procent under tio år av sitt arbetsliv, som i Pensionsmyndighetens räkneexempel. Pensioner har också antagits utgöra 80 procent av de sammanräknade inkomsterna.

Jämställda inkomster för pensionärer 2105 om mängden deltid hade varit lika

Scenario 2 Om kvinnor deltidarbetade i samma utsträckning som män – sammanräknad förvärvsinkomst (medelvärde) vid 68 års ålder för årskullarna 1938-1951, inflationsjusterad till 2019 års penningvärde. Extrapolerade trendlinjer framtagna genom linjär regressionsanalys.

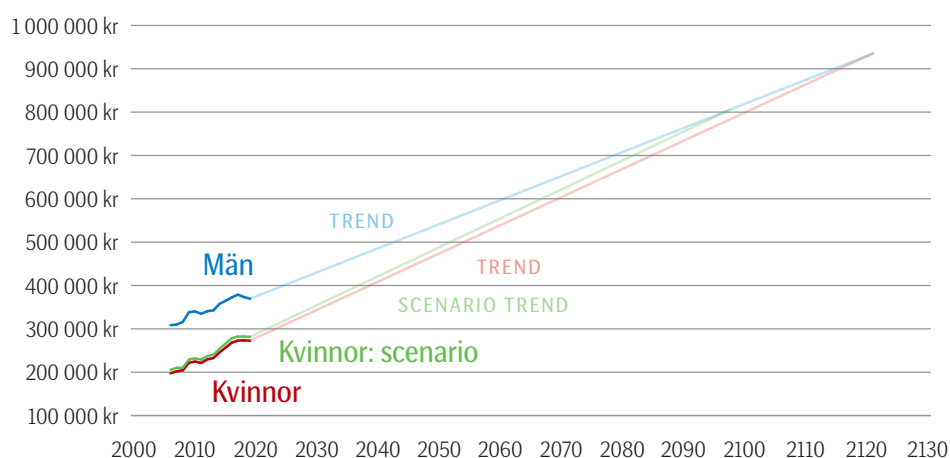
Liksom i fallet med förvärvsfrekvens går det att konstatera att minskat deltidarbete påverkar utvecklingen mot jämställda inkomster bland pensionärer, men att prognosen ändå är långt ifrån tillfredställande. I scenariot stiger kvinnors årsmedelinkomst med i snitt 4 130 kronor, ca 2 procent, relativt det faktiska utfallet. Inkomstgapet mellan pensionerade män och kvinnor skulle slutas år 2105, om 84 år.

76 år till jämställda pensioner om kvinnor och män har både samma förvärvsfrekvens och andel deltidsarbetande

Inte ens om vi antar att kvinnorna födda 1938–1951 skulle ha haft samma förvärvsfrekvens och deltidsarbetat i samma utsträckning som de jämnåriga männen blir utfallet tillfredställande. I ett sådant scenario skulle tiden till jämställda pensioner förvisso förkortas med ca 24 år, alltså nästan en fjärdedel av prognosen för det faktiska utfallet. Men samtidigt skulle det dröja fram till 2097, slutet av århundradet, innan jämställda pensioner skulle uppnås.

Jämställda inkomster för pensionärer 2097 om deltid och förvärvsfrekvens hade varit lika

Scenario 3 Vid lika förvärvsfrekvens och mängd deltidsarbetande – sammanräknad förvärvsinkomst (medelvärde) vid 68 års ålder för årskullarna 1938–1951, inflationsjusterad till 2019 års penningvärde. Extrapolerade trendlinjer framtagna genom linjär regressionsanalys.

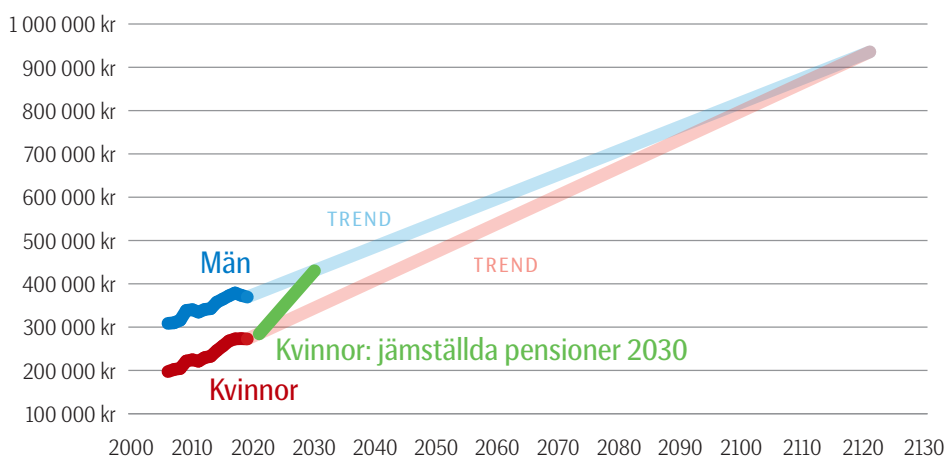
Vad krävs för jämställda pensioner 2030?

Om jämställda pensioner betraktas som en del av Agenda 2030 kan det vara intressant att ställa frågan: hur mycket behöver kvinnors inkomster öka för att uppnå jämställda pensioner redan till 2030?

Extrapolerat över perioden 2020–2030 beräknas kvinnors årsmedelinkomst vid 68 års ålder öka med 64 586 kronor, från 285 786 kronor till 350 372 kronor. Motsvarande ökning för män är 54 633 kronor, från 387 249 kronor till 441 882 kronor. Allt annat lika beräknas alltså skillnaden i årsmedelinkomst mellan 68 år gamla män och kvinnor vara 91 510 kronor år 2030.

För att sluta inkomstgapet till 2030 behöver alltså pensionerade kvinnors årsmedelinkomst öka med 9 151 kronor mer än mäns för varje årskull som går i pension. Detta utöver den förväntade inkomstökningen, som alltså är diskonterad i beräkningen.

Mycket krävs för att nå jämställda inkomster för pensionärer 2030

Figur 3 Kvinnors sammanräknade förvärvsinkomst (medelvärde) vid 68 års ålder måste, utöver ordinarie utveckling, höjas med 9 151 kr per år om jämställda inkomster för pensionärer ska uppnås 2030. Extrapolerade trendlinjer framtagna genom linjär regressionsanalys.

Kan kvinnor spara ikapp till männens pensionsnivå?

Om det nu inte räcker med att öka förvärvsfrekvensen och minska deltidsarbetet för att komma upp i jämställda pensioner vilka lösningar finns till buds för att inte behöva vänta i upp till 100 år. Om kvinnor ska spara mer för att höja sina pensioner till mäns nivå, hur mycket och hur länge måste de spara? Är det en realistisk strategi för att uppnå jämställda pensioner?

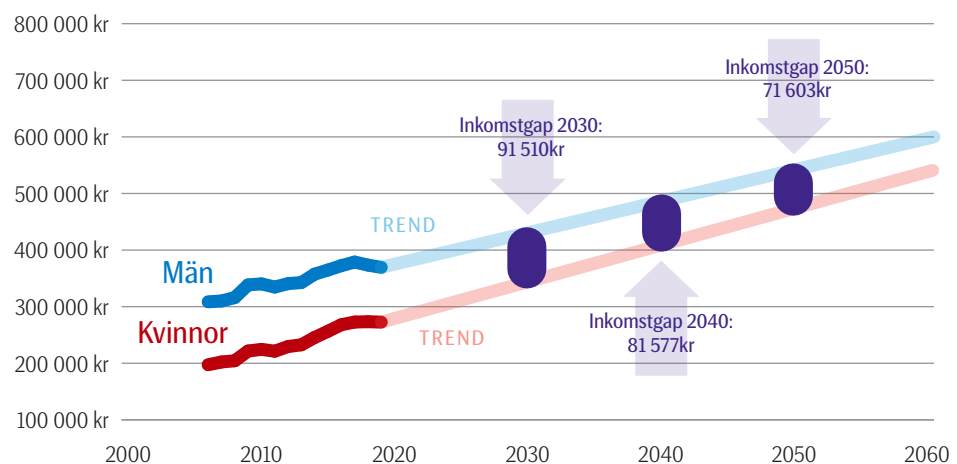
För att besvara dessa frågor har följande tre räkneexempel tagits fram, som undersöker förutsättningarna för kvinnor att spara i kapp till mäns pensionsnivå, med målgång år 2030 respektive år 2040 och 2050.

Följande steg har genomförts i räkneexemplen för respektive "målgångsår":

1. Årskullen som fyller 68 respektive målgångsår har kartlagts: 1962 (fyller 68 år 2030, fyller 59 under 2021), 1972 (fyller 68 år 2040, fyller 49 under 2021) och 1982 (fyller 68 år 2050, fyller 39 under 2021).
2. Den prognosticerade skillnaden mellan mäns och kvinnors årsmedelinkomster vid 68 års ålder har identifierats för respektive målgångsår.
3. En ränta på ränta-beräkning har gjorts för att räkna ut hur mycket kvinnorna behöver spara i månaden fram t.o.m. 68 års ålder för att helt kompensera för männens högre inkomster. Räkneexemplet bygger på följande antaganden om kvinnornas sparande:
  - a. Sparandet genererar 6 procent avkastning per år.
  - b. Beskattning (ISK fr.o.m. 2021) enligt schablon på 0,375 procent (motsvarande 30 procent skatt på 1,25 procent) av totalbeloppet.
  - c. Årligt uttag motsvarande den för målgångsåret aktuella skillnaden i årsmedelinkomst mellan män och kvinnor. Uttagen görs fr.o.m. 68 års ålder t.o.m. 85 års ålder (förväntad livslängd).

År 2030, när de som är födda år 1962 blir 68 år gamla, beräknas skillnaden mellan mäns och kvinnors årsmedelinkomst vara 91 510 kronor. För att kvinnorna i denna kull, som alltså fyller 59 i år, ska sluta detta inkomstgap måste de uppskattningsvis spara 9 100 kronor i månaden i nio år, fram t.o.m. att de fyller 68. Att spara 9 100 kronor i månaden i snitt, givet att männen sparar i snitt 0 kronor, kan inte betraktas som en realistisk nivå för en genomsnittlig kvinna. Samtidigt visar exemplet att sparandet kan ha betydelse för pensionen även för den som börjar sent.

Inkomstgapet blir mindre över tid

Figur 4 Sammanräknad förvärvsinkomst (medelvärde) vid 68 års ålder för årskullarna 1938-1951, inflationsjusterad till 2019 års penningvärde. Extrapolerade trendlinjer framtagna genom linjär regressionsanalys.

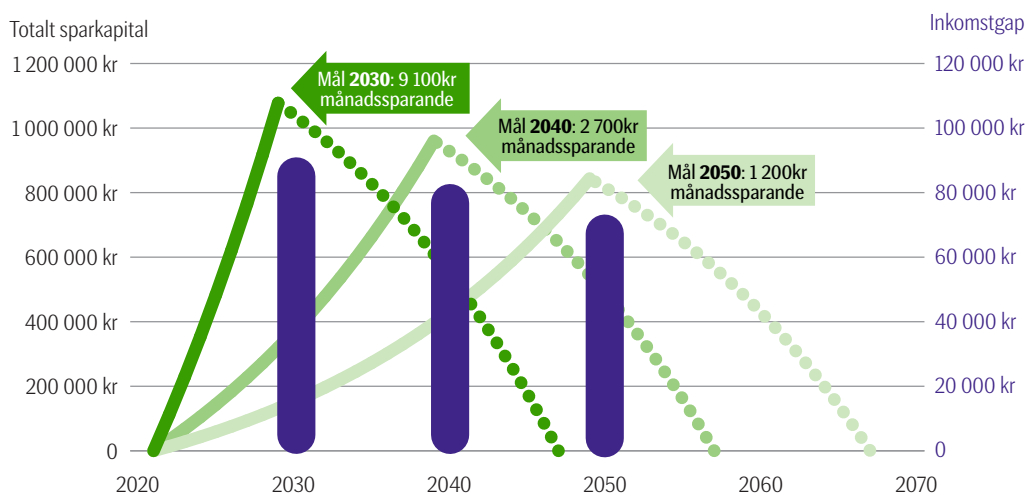
Om man istället siktar på jämställda inkomster år 2040 antar sparandet mer rimliga former – men fortfarande krävs höga sparbelopp. Inkomstgapet beräknas då vara 81 577 kronor, vilket betyder att kvinnorna i den aktuella årskullen (1972), som alltså fyller 49 i år, skulle behöva spara 2 700 kronor i månaden de 19 år som kvarstår till att de fyller 68.

Om ambitionsnivån sänks ytterligare, och vi tar sikte på att gå i mål med jämställda pensioner år 2050, kan spartakten justeras ned väsentligt. För de berörda kvinnorna, som är födda 1982 och alltså fyller 39 i år, beräknas ett månadssparande på 1 200 kronor i 29 år (t.o.m. 68 års ålder) behövas. Räkneexemplet illustrerar vikten av att börja spara i tid och vilken skillnad det gör.

Följande diagram redovisar kvinnors kompensationsparande i räkneexemplen ovan. De gröna linjerna visar hur sparkapitalet först växer till följd av månadssparande samt ränta på ränta-effekt, för att därefter minska när uttagen börjar fr.o.m. det år de fyller 68. Varje år görs uttag motsvarande det prognosticerade inkomstgapet mellan män och kvinnor i den aktuella årskullen. Dessa inkomstgap, som alltså krymper för varje årskull, redovisas i de lila staplarna.

Kompensationsparande för att överbrygga inkomstgapet – olika målgångsår kräver olika spartempo

Figur 5 Sparkapital (gröna linjer) samt inkomstgap (lila staplar), utifrån de räkneexempel som redovisas ovan.

På området sparande är det viktigt att poängtera att en bakgrund till dagens ojämställda pensioner är att kvinnors tjänstepensioner är betydligt lägre än mäns. Det beror till stor del på att större avsättningar till tjänstepensionen görs på löneandelar över taket för intjäning till det allmänna pensionssystemet. Eftersom fler män än kvinnor har inkomster över taket blir det också fler män som får de större avsättningarna vilket resulterar i högre tjänstepension.

Reformer för jämställda pensioner

Som exemplen ovan visar finns det inte någon enskild universallösning för att uppnå jämställda pensioner inom en rimlig tidshorisont. Det handlar snarare om ett helt paket med åtgärder från många aktörer som behöver ses över och samordnas för att nå målet. Det finns en rad reformer som skulle kunna göra skillnad för jämställda pensioner, i olika utsträckning. Några av dem listas här nedan.

Kunskap är makt – öka medvetenheten om ojämslällda pensioner

Det kan verka självklart men kunskap är grunden för att något ska förbättras. Politiker, Pensionsmyndigheten, skolan, arbetsmarknadens parter, banker och försäkringsbolag måste alla ta ett större ansvar för att informera om hur situationen ser ut. Idag är information alltför ofta allmänt hållen och utgår från genomsnittet för hela befolkningen. Individer behöver få en bild av den egna pensionen, uppmärksammas på ojämlikheter inom familjen, samt erbjudas verktyg som kan göra skillnad. Kunskap i tid till unga och småbarnsföräldrar kan göra stor skillnad. SEB ger dagligen stöd i att fatta privatekonomiska beslut, och har bland annat utvecklat verktyg för att individer ska kunna se vilken påverkan deltidsarbete har på den egna pensionen. Erfarenheten från SEB:s verksamhet är att medvetenhet gör skillnad, och att det finns mer att göra på området.

Många är väl medvetna om att kvinnor generellt har lägre pension än män. En opinionsmätning som SEB lät Demoskop utföra 2016 visar att allmänheten i snitt skattade pensionsgapet mellan män och kvinnor med stor precision. Osäkerheten visar sig snarare när det kommer till den egna situationen, dess orsaker och lösningar. Kunskap och medvetenhet är dessutom nödvändiga förutsättningar för att andra åtgärdsförslag ska kunna genomföras och få god effekt.

Uppmuntra överförande av premiepensionsrätter

Varje år avsätts 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten till allmän pension. Den största delen, 16 procentenheter, går till inkomstpensionen. Resterande del, 2,5 procentenheter, går till premiepensionen. Premiepensionsrätter går att överföra till en partner – men det görs sällan. Överföringarna kan och bör uppmuntras, t.ex. genom utökade informationsinsatser från Pensionsmyndigheten. Myndigheten har visat att om alla som är gifta överför premiepensionen till sin partner skulle en stor del av pensionsgapet mellan gifta män och kvinnor försvinna.

Slopa avgiften vid överföring av premiepensionsrätter

Vid överföring av premiepension mellan makar tas idag en avgift ut på 6 procent av det överförda beloppet. Ett konkret sätt att uppmuntra fler att överföra sin premiepension till sin partner, skulle vara att slopa den avgiften. Den transaktionskostnad som då skulle uppstå (på grund av kvinnors längre medellivslängd) bör i stället bäras av försäkringskollektivet, vilket skapar en tydlig drivkraft för fler överföringar med mer jämställda pensioner som följd.

Införa möjlighet att överföra premiepensionsrätter för sambo

Idag kan premiepensionen bara överföras mellan makar och registrerade partners. Men många par och föräldrar lever ihop utan att vara gifta. Det finns ingen anledning till att långvariga samboförhållanden skulle behandlas annorlunda än äktenskap i det här avseendet. Det gäller i synnerhet sambopar med gemensamma barn. Möjligheten även för samboende att överföra premiepensionsrätter bör därför införas.

Starkare incitament för jämställt föräldraskap

Sannolikt underskattas effekterna av dagens ojämna uttag av föräldrapenning och VAB. I pensionssystemet kompenseras pensionsbortfall under småbarnsåren (max fyra år) med den s.k. barnårsrätten, vilket är bra. Men många tror att det räcker och beaktar inte den långsiktiga effekten på arbetskraftsdeltagande, karriär och löneutveckling som är mycket större än bara bortfallet under föräldraledigheten. Undersökningar pekar på att de mönster som grundläggs under småbarnsåren tenderar att hålla i sig under resten av familje- och arbetslivet och utgör en viktig del i förklaringen till de stora pensionsskillnaderna. Att individualisera föräldraförsäkringen, eller åtminstone styra mot ett jämnare uttag med hjälp av mer kraftfulla bonusar eller skattefordelar, skulle göra en likadelning lönsamt för familjen, och ett stort steg skulle kunna tas mot både mer jämställda pensioner och ett mer jämställt familjeliv.

Inför "Pensionslyftet" – SEB:s förslag till ett nytt pensionssparande

I det allmänna svenska pensionssystemet införs eller planeras nu olika former av bidrag (inkomstpensionstillägget) och avgiftshöjningar för att höja pensionerna. Dessa förändringar har fått hård och berättigad kritik för att gå emot pensionssystemets logik och principer. De befaras försämra drivkrafterna till arbete, försvaga systemets finansiella hållbarhet och göra ett redan komplicerat system ännu mer svårbegripligt. I de flesta utomstående analyser av det svenska pensionssystemet är det heller inte den typen av åtgärder som efterlyses.

I stället är det i första hand högre pensionsålder och bättre förutsättningar för eget sparande som lyfts fram. När det gäller högre pensionsålder pågår ett arbete med att successivt höja de åldersgränser som finns för att bättre anpassa dem till den stigande medellivslängden. När det däremot gäller drivkrafter och bättre förutsättningar för eget pensionssparande har åtgärderna uteblivit.

Att få dessa bitar på plats är viktigt för pensionsnivåerna i allmänhet men det är också centralt för att åstadkomma jämnare pensioner mellan män och kvinnor. Som redovisats ovan får männen högre pension i både det allmänna pensionssystemet och i tjänstepensionssystemet. Den enda delen av "pensionspyramiden" där kvinnor fick högre pension än män, var i det avdragsgilla privata pensionssparandet. En sparform som politikerna har valt att avskaffa.

Den enda återstående möjligheten att pensionsspara avdragsgillt privat är genom så kallad löneväxling, det vill säga att avstå en del av sin bruttolön och få den omvandlad till tjänstepensionsavsättningar. Problemet med den sparformen är att den är mest lönsam för de som har inkomster över intjänandetaket i det allmänna pensionssystemet. Eftersom det är betydligt fler män än kvinnor som har sådana inkomster är det inte heller något som gynnar strävan mot mer jämställda pensioner.

Det som krävs är en ny sparform som tydligt riktar sig till personer med inkomster under intjänandetaket, som ger en bra utväxling på det egna sparandet och som har ett tydligt pensionssyfte. Det är mot den bakgrunden SEB föreslår "Pensionslyftet". Pensionslyftet är en kombination av eget sparande, statlig matchning och skatteregler som uppmuntrar att man faktiskt avstår konsumtion idag för en bättre pension imorgon. I korthet fungerar Pensionslyftet så här:

- Som privatperson sparar du upp till 1 000 kronor i månaden i en pensionsdepå som påminner om ett investeringssparkonto (ISK) och du väljer själv fonder eller aktier för ditt sparande
- Liksom i ett ISK sparar du med skattade pengar, det är alltså ingen avdragsrätt inblandad vilket innebär att problemet med att högre marginalsatt (högre inkomster) ger större utväxling på sparandet undviks. Det innebär också att staten slipper kostnaden för den skattecredit det innebär att vänta på skatteintäkterna tills pengarna betalas ut som pension. Beskattningen sker alltså i samband med att sparpengarna tjänas in och inte när de betalas ut.
- För att säkerställa att sparandet verkligen sker i pensionssyfte sätts en tidigaste uttagsålder till 65 år. Detta kan alltså inte bli ett sparande för att kunna gå i tidig pension.
- För att skapa drivkrafter att spara i Pensionslyftet och motivera den enskilde att låsa in pengar under lång tid, bidrar staten på två sätt:
  - Till skillnad från ett ISK belastas inte Pensionslyftet med någon avkastningsskatt.
  - För den som har inkomster under taket i det allmänna pensionssystemet (8,07 inkomstbasbelopp) matchar staten de inbetalda pengarna med 25 procent. Den som sparar det fulla beloppet om 1 000 kronor i månaden i ett år får alltså en matchande inbetalning på 250 kronor i månaden, dvs. 3 000 kronor för året. Den som har högre inkomster än 8,07 inkomstbasbelopp (och därmed t.ex. kan dra nytta av lönevaxling) kan göra avsättningar till pensionslyftet men får inte den statliga matchningen.
- De banker och försäkringsbolag som tillhandahåller pensionslyftet ska inte ta ut någon avgift för sparformen. Endast i den utsträckning som spararen väljer att handla med aktier (vilket innebär courtageavgifter) eller väljer avgiftsbelagda fonder för sitt sparande, kan avgifter tas ut. Sparformen som sådan är avgiftsfri.

Med Pensionslyftet uppnås en rad fördelar. Dels skulle den allmänna effekten uppnås att fler skulle få en högre pension utan alla de ovan nämnda nackdelarna som nu genomförda och planerade förändringar i det allmänna pensionssystemet medför. Dels skulle det tas ett betydande steg mot mer jämställda pensioner. Inte för att det skulle finnas särskilda regler för kvinnor jämfört med män (det är knappast en framkomlig väg), utan för att matchningen upphör vid inkomster över intjänandetaket och sparformen därmed får en tydlig inriktning mot normala och lägre inkomster. Fler kvinnor än män kommer därmed erbjudas möjligheten till matchning. Med tanke på att det gamla (numera avskaffade) pensionssparandet redan användes mer av kvinnor än av män är det också rimligt att anta att fler kvinnor också kommer att utnyttja denna möjlighet. Pensionslyftets positiva bidrag till jämställda pensioner bör därmed bli stort.

För att ge en fingervisning har vi tagit fram följande räkneexempel över hur sparande i Pensionslyftet skulle kunna kompensera inkomstgapet mellan pensionerade män och kvinnor år 2030 respektive 2040 och 2050. Resultatet visas i diagrammet nedan. Kvinnorna antas här spara maxbeloppet i Pensionslyftet, alltså 1000

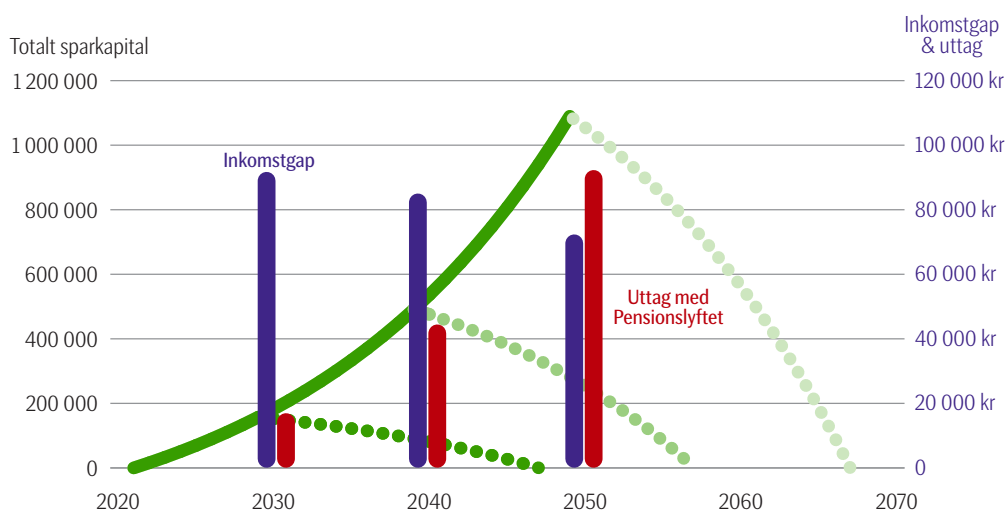
kronor egen insättning samt 250 kronor statlig matchning per månad, fram tills det år de fyller 68. Från och med året de fyller 68 sker uttag som är dimensionerade för att kunna pågå under 17 år (till 85 års ålder). Under hela perioden antas sparkapitalet generera en avkastning på 6 procent per år.

Om sparandet påbörjas nästa år hinner kvinnorna som är födda 1962 (och alltså fyller 59 i år) spara ihop 157 290 kronor fram till 2030. Det möjliggör sedan ett uttag på 13 700 kronor per år, vilket täcker 15 procent av det prognosticerade inkomstgapet för årskullen (91 510 kronor).

Kvinnorna födda 1972 (som fyller 49 i år) hinner spara ihop 491 400 kronor fram till 2040, och kan därefter ta ut 42 800 kronor per år motsvarande 52 procent av inkomstgapet (81 557 kronor).

För kvinnorna födda 1982 (som fyller 39 i år) räcker Pensionslyftet för att med råge täcka inkomstgapet. De hinner spara ihop 1 089 597 kronor fram till 2050. Därefter kan de ta ut 94 900 kronor per år, motsvarande 133 procent av inkomstgapet (71 303 kronor).

Kompensationssparande i Pensionslyftet kan överbygga inkomstgapet mellan män och kvinnor

Figur 6 Sparkapital via Pensionslyftet (gröna linjer), gap mellan pensionerade män och kvinnors årsmedelinkomst (lila staplar) samt årligt uttag från sparkapitalet i Pensionslyftet i (röda staplar).

Det förmånliga sparandet inom Pensionslyftet kan kombineras med annat sparande för att uppnå jämställda pensioner snabbt, men med ett något rimligare spartempo. I följande stycken har antagandena i räkneexemplet på sida 15-17 använts för att besvara hur mycket övrigt sparande, utöver Pensionslyftet, som behövs för att kompensera för det resterande inkomstgapet år 2030 och 2040.

För att sluta inkomstgapet mellan kvinnor och män 2030 skulle kvinnorna i den aktuella årskullen behöva sätta av totalt 8 500 kronor i månaden till sparande, varav 1 000 kronor i Pensionslyftet. Detta kan fortfarande inte betraktas som en realistisk nivå, men det är 7 procent lägre än det månadssparande som skulle krävas annars, utan Pensionslyftet (9 100 kronor i månaden).

Om målet sätts till 2040 istället blir effekten av Pensionslyftet större. Kvinnorna i den aktuella årskullen skulle då behöva sätta av 2 300 kronor i månaden till sparande, varav 1 000 kronor i Pensionslyftet. Det är 15 procent lägre än det månadssparande som skulle krävas annars (2 700 kronor i månaden).

Andra förslag som skulle kunna påverka

Det finns andra förslag som skulle kunna leda till mer jämställda pensioner – men som också har andra effekter på pensionssystemet som kan göra dem mindre attraktiva.

- Att höja garantipensionen skulle till exempel gynna kvinnor relativt män, men det skulle också försämra drivkrafterna till arbete och försvaga systemets finansiella hållbarhet på ett sätt som inte gynnar någon grupp långsiktigt.
- Att dela tjänstepension vid skilsmässa skulle göra skillnad för jämställda pensioner, samtidigt som det kan ha ett värde för jämställdhet i en bredare bemärkelse att pensionen är individuell och skapar drivkrafter för arbete.
- Den barnårsrätt som finns i den allmänna pensionen skulle möjligen även kunna införas inom ramen för tjänstepensionssystemet. Hur sådana system skulle utformas skulle i så fall behöva utredas, och förändringarna skulle behöva involvera en mängd olika parter.
- Skillnaden i faktisk pensionsålder mellan män och kvinnor är små. Samtidigt arbetar fler män än kvinnor fortfarande vid 75 års ålder. Det tyder på att möjligheten att arbeta efter pensionen behöver förbättras i fler kvinnoyrken, för de kvinnor som vill arbeta längre. Att kvinnor i allmänhet arbetar i flera år extra efter pensionsåldern, för att sluta pensionsgapet, skulle samtidigt innebära att pensionsgapet mellan män och kvinnor ersattes med en annan sorts ojämställdhet.

Slutsatser

Jämställda ekonomiska villkor och jämställda pensioner är en viktig fråga för individen såväl som för samhället i stort. Det illustreras inte minst av att frågan finns med i FN:s hållbarhetsagenda för 2030. Det är också en viktig fråga för SEB som med den här analysen vill lämna ett bidrag till den fortsatta diskussionen. Men det är viktigt att resultatet blir mer än diskussioner. För att målet om jämställda pensioner ska kunna nås snabbare än på de 100 år som det tar med dagens förändringstakt, krävs mer av både individer och samhällets aktörer.

Analysen av dagens förändringstakt och de lösningar som står till buds visar tydligt att ingen enskild åtgärd kan förändra utvecklingen tillräckligt för att målet om jämställda pensioner ska nås inom rimlig tid. Men en kombination av politiska reformer, initiativ från arbetsmarknadens parter och eget sparande kan göra stor skillnad för att säkerställa ett bättre och mer jämställt pensionsutfall framöver.

Det behövs fler verktyg för att kvinnor ska kunna spara till bättre pensioner, och göra det i tid. Den här rapporten lämnar ett antal förslag på åtgärder, som alla bör övervägas. SEB:s reformförslag "Pensionslyftet" visar att individers sparande har möjlighet att sluta pensionsgapet, till en för samhället mycket rimlig kostnad och utan negativa konsekvenser för pensionssystemets finansiella hållbarhet eller grundläggande principer.

Vilka avvägningar och prioriteringar som bör göras mellan detta och andra förslag för att skapa mer jämställda pensioner är en samhällsdebatt som förtjänar mer uppmärksamhet. Det är dock hög tid att både behovet av offentliga reformer och det privata sparandets roll för jämställda pensioner uppmärksammas. SEB kommer att fortsätta analysera utvecklingen av jämställda pensioner över tid.

Metodappendix

Pensionsdatabas från SCB

Till grund för undersökningen ligger en databas bestående av individspecifika uppgifter från SCB:s inkomst- och taxeringsregister (IoT) om årsinkomst för samtliga som fyllt 64 år under perioden fr.o.m. 2002 t.o.m. 2019 (senast tillgängliga data) och som var folkbokförda i Sverige 2019. Uppgifterna är nedbrytbara på kön, hemlän, utländsk/svensk bakgrund och förvärsarbetandestatus. Att analysera inkomstutvecklingen för 14 "årskullar" som gått i pension relativt nyligen ger oss en bild av hur utvecklingen mot jämställda pensioner ser ut idag.

I enlighet med avgränsningen ovan ingår följande årskullar i undersökninge. Av tabellen framgår även vilket år respektive kull uppnådde 68 års ålder. Idag är personerna som här analyserats 70 till 83 år gamla.

Födelseår	Fyllde 64	Fyllde 68
1938	2002	2006
1939	2003	2007
1940	2004	2008
1941	2005	2009
1942	2006	2010
1943	2007	2011
1944	2008	2012
1945	2009	2013
1946	2010	2014
1947	2011	2015
1948	2012	2016
1949	2013	2017
1950	2014	2018
1951	2015	2019

Tabell 1 Årskullar som ingår i undersökningen: födelseår samt uppgifter om när de fyllde 64 respektive 68 år.

Definitioner och centrala begrepp

Inkomst: pensioner plus lön och skattepliktiga transfereringar; ej kapitalinkomst

I undersökningen betecknar begreppet inkomst sammanräknad förvärvsinkomst, d.v.s. summan av inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet. Den sammanräknade förvärvsinkomsten består av de sammanlagda löpande skattepliktiga inkomsterna, vilket avser inkomster från anställning, företagande, pension, sjukpenning och andra skattepliktiga transfereringar. I sammanräknad förvärvsinkomst ingår inte inkomst av kapital.

Uppgifter i databasen om inkomst har inflationsjusterats till 2019 års värde.

Förvärvsarbetandestatus: definition från Sveriges officiella inkomststatistik

Förvärvsarbetande avser personer ej klassade som studerande vars löne- och företagarinkomst överstiger två basbelopp samt är större än hälften av den sammanräknade förvärvsinkomsten.

Arbetsför ålder: 20–64 år

I undersökningen betecknar den arbetsföra åldern 20-64 år, i linje med svensk standard. Den arbetsföra åldern enligt internationell standard är dock 15-74 år. Övervägandet i undersökningen grundas dels i kutym, dels i det faktum att åldersspannet 20-64 år är mer kompatibelt med pensionsåldern i Sverige.

Den arbetsföra åldern ligger till grund för definitionen av följande begrepp i undersökningen:

Förvärvsfrekvens beskriver i denna undersökning hur stor andel av en given population som vid 64 års ålder är förvärvsarbetande.

Pensionsålder: 67 år (t.o.m. 2019)

I undersökningen räknas individer som pensionärer fr.o.m. det år de fyllde 68. Detta avvägande grundar sig i det faktum att de som är födda 1958 eller tidigare har rätt att arbeta fram till 68 års ålder (ändrad från 67 år från och med 2020). Undersökningen utgår alltså från den tidigare berättigade arbetsåldern. Detta motiveras av den tidsmässiga avgränsningen (fram t.o.m. 2019).

Vad händer mellan 64 och 68 års ålder?

En del fortsätter att arbeta efter 64 års ålder, och många pensioneras innan de fyller 67. I undersökningen räknas dock sextiofyraåringar som arbetande och sextioåttaåringar som pensionärer. Denna något trubbiga operationalisering behövs eftersom den data som undersökningen utgår ifrån inte gör det möjligt att se exakt när en individ går i pension.

För att minimera antalet förvärvsarbetande som räknas som pensionärer i undersökningen har pensionsåldern satts till 67 (i linje med den berättigade arbets-åldern under mätperioden) och individers inkomster som pensionärer mäts följaktligen det år de fyller 68. Att ytterligare senarelägga mätpunkten skulle minska materialets omfång, då senare årskullar skulle behöva räknas bort.

Att 64:e levnadsåret räknas som sista året i arbetsför ålder motiveras av svensk praxis.

